

Артур Гудманян

доктор філологічних наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5234-1726
artgud13@gmail.com

Ірина Баклан

кандидат філологічних наук,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-2579-9862
i.baklan.kpi@gmail.com

ПЕРЕКЛАД БІНОМІАЛІВ У ПОЕЗІЇ Т. ШЕВЧЕНКА НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

У статті охарактеризовано поняття «біноміал» та узагальнено формальні можливості перекладу біноміалів німецькою мовою. Матеріалом дослідження послугували поетичні твори Т. Шевченка та їхні переклади німецькою мовою, виконані на початку та у другій половині ХХ століття. Авторами проаналізовано 61 лексичну одиницю та представлено класифікацію основних засобів і прийомів перекладу біноміалів німецькою мовою. У ході дослідження застосовано методи аналізу та синтезу, а також описовий, зіставний, статистичний і трансформаційний методи. Формальними можливостями перекладу біноміалів німецькою мовою можна назвати використання композитів, прийом опущення гіпероніма, використання атрибутивного та приєднаного означень, а також прикладки, застосування синтаксичних трансформацій, зокрема підрядного відносного речення, сполучника *und* та збереження біноміалів у перекладі. За результатами дослідження особливостей перекладу біноміалів у поезії Т. Шевченка німецькою мовою можна виокремити прийом опущення та використання прикладки у поєднанні з прийомами перестановки, мутації та конкретизації. Опущення застосовується у разі наявності семантично надлишкової інформації в біноміалі або вірогідності викривлення смислу під час перекладу обох компонентів біноміала. Прийом опущення може поєднуватися із прийомом мутації та бути націленим на зміну плану вираження. Частотність використання композитів і сполучника *und* під час перекладу біноміалів значно менша порівняно з використанням опущення та прикладки. Збереження біноміалів у перекладі характерне для передачі складних іменників, компонентами яких постають власні назви та реалії. Атрибутивне означення в перекладі біноміалів можна вважати маловживаним, так само нечасто застосовується заміна одного з компонентів та описовий переклад. Переклад біноміалів у поезії має орієнтуватися не лише максимально точно відтворення змісту вихідної одиниці в тексті перекладу, а й належним чином відтворювати форму представлення художнього твору.

Ключові слова: біноміал; прикладка; опущення; прийом перекладу; засіб перекладу; композит; означення; мутація.

© Artur Gudmanian, Iryna Baklan. 2024. Published by Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. This is an Open Access article distributed under the terms of the licence CC BY 4.0

1. ВСТУП

До лексичних особливостей перекладу фахових текстів належить відтворення складних іменників. Біноміали становлять особливу групу двокомпонентних іменників, характерних для української мови. Під час перекладу біноміалів німецькою мовою доводиться застосовувати перекладацькі трансформації, оскільки в німецькій мові біноміали не є типовими лексичними одиницями. У перекладі художньої літератури важливо відтворити не лише змістове наповнення тексту

оригіналу, але й зберегти форму цього тексту, оскільки домінуюча функція художнього тексту спрямована на забезпечення естетичного впливу на читача. Переклад поезії передбачає володіння перекладачем навичками креативного перекладу. Основу фахової підготовки перекладача художніх текстів становлять знання про особливості передачі тих чи тих лексичних одиниць, зокрема біноміалів.

Постановка проблеми. Біноміали у поезії відіграють особливу стилістичну роль, оскільки вони надають лексичній одиниці додаткового відтінку значення. Приховані семантичні зв'язки між двома компонентами біноміалів зазвичай ускладнюють їх розуміння та пошук адекватного перекладацького рішення. Якщо компоненти кореневих біноміалів (нім. *Stammbinomina*) складають семантичну єдність, то адитивні (нім. *Additivbinomina*) чи детермінативні біноміали (нім. *Determinativbinomina*) містять складні семантичні зв'язки (антонімічні, синонімічні, асоціативні, інтегративні, гіперо-гіпонімічні тощо). Для того, щоб чітко розібратися в механізмі передачі смислу, закладеного в українські біноміали, німецькою мовою, постає нагальна потреба дослідити наявні переклади. Емпіричним матеріалом дослідження обрано поезію Т. Шевченка як джерело питомої української культури та відомі німецькомовні переклади, виконані на початку ХХ ст. та у часи після Другої Світової війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему біноміалів у перекладі порушували К. Жао, Т. Бондаренко та К. Мітрошина. Зокрема, мовознавцями було досліджено прагматичний бік функціонування англійських біноміалів в українському перекладі (Бондаренко & Мітрошина, 2018) та біноміали в перекладах буддистського священного тексту «Сутра Лотоса» (Zhao, 2021) із санскриту англійською мовою. Малодослідженим залишається тема відтворення біноміалів німецькою мовою у перекладах текстів художньої літератури.

Мета статті. У фокусі нашого дослідження постають біноміали в поезії Т. Шевченка та особливості їх відтворення німецькою мовою. Передусім виникає нагальна потреба надати чітке визначення поняттю «біноміал» та узагальнити його основні можливості відтворення у перекладі німецькою мовою. На основі зібраного емпіричного матеріалу ми маємо на меті проаналізувати та систематизувати особливості перекладу біноміалів, а також встановити частотність використання того чи того засобу або прийому перекладу для надання перекладачам практичних рекомендацій.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Термін біноміал (англ. *binomial*) вперше згадується в 1959 році у праці Я. Малкіла «Studies in Irreversible Binomials» (укр. пер. «Дослідження необоротних біноміалів») як сполука з двох слів, які належать до однієї категорії форми слова, мають однаковий рівень синтаксичної ієрархії та поєднані за допомогою лексичного зв'язку (Zhao, 2021, с. 180). Г. Зауер та Б. Шван доповнили цю дефініцію тим, що ці два слова повинні також мати певний семантичний зв'язок, включаючи синонімію, антонімію чи взаємодоповнюваність (Zhao, 2021, с. 180). Отже, біноміали являють собою сполуки двох слів, що належать до одного класу, синтаксично узгоджені між собою та мають певний семантичний зв'язок. В англійській мові біноміали поєднані між собою за допомогою сполучника *and*, в українській мові засобом поєднання виступає дефіс. Тобто у представленому дослідженні ми зацентруємо увагу на двокомпонентних іменникових словосполуках, поєднаних між собою за допомогою дефісу. В німецькій мові біноміал називається *Binomen*, що в перекладі українською мовою *Bi* означає 'два' та *Nomen* – 'іменник'. Окрім терміна *binomial* у працях вчених можна знайти такі варіанти, як: *заморожені слова* (англ. *freezes*), *зрошені лексичні пари* (англ. *conjoined lexical pairs*), *протиставні лексичні пари* (англ. *contrastive lexical couples*), *сполучені фрази* (англ. *conjoined phrases*), *пари слів* (англ.

word pairs), *дублету* (англ. *doublets*) та *сіамські близнюки* (англ. *Siamese twins*), пізніше названі *зрощені близнюки* (англ. *conjoined twins*) (Al-Otaibi, с. 209). Річард Нордквіст називає *біноміальною парою* (англ. *binomial pair*) сполучення двох слів за допомогою сполучника або прийменника, у разі фіксованого порядку слідування компонентів біноміальна пара називається *сталюю біноміальною парою* (англ. *irreversible binomial pair*) (Chaika, с. 71). В англійській мові біноміали утворюються за схемою «A and B» із наданням переваги сталій послідовності слів (Du та ін., с. 4). За структурою перший компонент біноміала утворює означуваний іменник, а другий – означальний (прикладковий), у ролі якого може виступати гіперонім (родова назва).

На думку А. Є. Левицького, біноміали утворюються завдяки схильності людського мислення до об'єднання, зіставлення, а іноді і протиставлення думок про явища і предмети зовнішнього світу, безпосередньо або опосередковано пов'язаних один з одним (Бондаренко & Мітрошина, с. 23). Функція біноміалів у поезії полягає у стилістичному підсиленні та виразності викладу, що забезпечує образність твору. І саме у перекладі важливо передати цю образність за мінімальних втрат значення.

3. МЕТОДИ

Під час структурування матеріалу дослідження використано загальнонауковий метод аналізу. Для отримання висновків та узагальнення результатів застосовано метод синтезу. Виокремлення, класифікацію та інтерпретацію одиниць дослідження проведено завдяки описовому методу. Зіставний метод допоміг визначити особливості перекладу біноміалів німецькою мовою. Кількісні показники було представлено за допомогою статистичного методу. Трансформаційний метод дослідження застосовано для узагальнення перекладацьких рішень, прийнятих під час відтворення біноміалів німецькою мовою.

4. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Першим книжковим виданням перекладів Т. Шевченка на теренах Німеччини стала збірка Юлії Віргінії «Ausgewählte Gedichte von Taras Schewtschenko» (букв. пер. «Обрані вірші Тараса Шевченка»), створена за підтримки німця з Галичини Артура Зеліба та опублікована в 1911 р. (Кравців, с. 178). У 1951 році вийшов друком «Кобзар» у перекладі А. Курелли, Е. Й. Баха, Г. Ціннер, Г. Гупперта, Г. Роденберга, І. Франка й М. Шіка, який був перевиданий у 1962 році (Кравців, с. 180). За кількістю перекладів ця збірка стала найбільшою з-поміж усіх. У представленому дослідженні проаналізовано 53 біноміали, які можна знайти в поемах Т. Шевченка «Катерина», «Тарасова ніч», «Іван Підкова», «Гайдамаки», «Гамалія», «Єретик», «Наймичка», «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє», «Русалка», «Княжна», «Чернець», «Царі», «Неофіти», «Юродивий», «Марія», баладі «Лілея» та віршах «Дівичії ночі», «Якби зустрілися ми знову», «Коло гаю в чистім полі ...», «Ой не п'ються пива-меди», «Чи не покинуть нам, небого ...», «Ісаія. Глава 35», та їхні німецькомовні відповідники у кількості 61 одиниці. Переклади зазначених творів німецькою мовою були виконані Альфредом Куреллою, Еріхом Вайнертом, Юлією Віргінією, Геддою Ціннер, Артуром Бошем, Гуго Гуппертом і Гансом Роденбергом.

До формальних можливостей відтворення біноміалів німецькою мовою належать композити (напр., фірми-партнери – *Partnerfirmen*), опущення гіпероніма (напр., учені-лінгвісти – *Sprachwissenschaftler*), атрибутивне означення (напр., член-кореспондент – *korrespondierendes Mitglied*), прийменникове означення (напр., колега-біолог – *Kollege aus der Biologie*), а також підрядні відносні речення (напр., музей-квартира – *eine Wohnung, die als Museum eingerichtet ist*), прикладки (напр., місто-фортеця – *die Stadt, eine Festung*), сполучник *und* (напр., директор-засновник – *Firmengründer und Direktor*) та біноміали (напр., альфа-частинка – *Alpha-Teilchen*).

Зазначені можливості відтворення біноміалів стосуються перекладу фахових текстів. У разі, якщо йдеться про тексти художньої літератури, зокрема поезії, під час перекладу потрібно передати не лише змістову частину тексту оригіналу, а також його форму. При цьому слід врахувати ідіостиль автора тексту оригіналу. Тобто, перекладач буквально «затиснутий» у рамки вимог до відтворення художнього тексту і має вдало застосувати свою креативність і професійні навички. Для системного огляду особливостей відтворення біноміалів у перекладі проаналізуємо наявні переклади німецькою мовою, виконані у першій і другій половинах ХХ століття.

Найчастотнішим прийомом перекладу біноміалів став прийом редукції (опущення), який застосовано у 18 од. дослідження. Опущення може зазнавати як перший компонент біноміала (8 од. – 44,4 %), так і другий компонент (7 од. – 38,9 %). Прийом редукції може поєднуватися з прийомом мутації (3 од. – 16,7 %), який полягає в заміні денотата. Зазначені прийоми спостерігаються у перекладах А. Курелли, Е. Вайнерта, Ю. Віргінії, Г. Гупперта, А. Боша, Г. Ціннер та Г. Роденберга. Перекладацький прийом опущення слід застосовувати, якщо компоненти біноміала містять семантично надлишкову інформацію (напр., *цебро-відро* – der Eimer, *Голгофа-гора* – Golgatha, *Парка-пряха* – Atropos) або їх відтворення може призвести до викривлення смислу в тексті перекладу через різні мовні картини світу (напр., *сирота-собака* – der Hund, *трус-зілля* – die Kräuter, *сльози-вода* – die lichten Tränen). Зауважимо, що значення деяких біноміалів може мати певний стилістичний відтінок. Наприклад, *пане-брате* означає застарілу формулу звертання до чоловіка, вживану в усній народній мові (Словник української мови, б. д.). Транскодований відповідник *Pans* лише частково передає колорит епохи в тексті оригіналу, в якому пан належав до привілейованої верстви населення і ототожнювався з володарем або хазяїном. Розглянемо уривок поеми «Гайдамаки» та його переклад, виконаний Е. Вайнертом:

«Будем драти, *пане-брате*,
З китайки онучі».
(Кобзар Т. Г. Шевченко, б. д.)

«*Pans*, bald wickeln wir die Füße
Mit dem feinsten Nanking!»
(Schewtschenko, 1962, с. 105)

Прийом опущення застосовано в перекладі форми звертання *панове-молодці* у поемі «Іван Підкова» в перекладах Г. Ціннер та А. Боша:

«Не в Синопу, отамани,
Панове-молодці,
А у Царград, до султана,
Поїдемо в гості!»
(Кобзар Т. Г. Шевченко, б. д.)

Пер. Г. Ціннер:

«Nicht in Sinob ihn für diesmal,
Atamane! *Brüder!* –
Lassen uns zu Gast in Zargrad
Erst beim Sultan nieder!»
(Schewtschenko, 1962, с. 80)

Пер. А. Боша:

«Tod dem Feind! nicht nach Sinope,
Brüder, soll es gehen:
nein! der Sultan soll als Gäste
in Byzanz uns sehen!»
(Кравців, 1963, с. 188)

Крім того, у зазначених перекладах спостерігаємо заміну денотата за допомогою німецького відповідника *Brüder* (букв. пер. браті). У перекладі Ю. Віргінії знаходимо влучний відповідник із використанням атрибутивного означення:

«Nach Sinope nicht, Hetmans Ihr,
Und Ihr jungen Helden, –
Nein, beim Sultan selbst als Gäste
Wollen wir uns melden!»
(Schewtschenko, 1911, с. 43)

На нашу думку, відповідник *Ihr jungen Helden* влучно підкреслює значення слова «молодець» у тлумачному словнику української мови, яке означає статну здорову молоду людину міцного складу, бравого вигляду (Словник української мови, б. д.). Як бачимо, під час перекладу біноміалів перевага надається використанню прийомів опущення та мутації, під час якої відбувається заміна денотата.

Слід зауважити, що заміна денотата не завжди може давати бажаний результат, оскільки може спотворювати зміст тексту оригіналу. Якщо прийом опущення все ж може відтворити відтінок значення вихідної одиниці за рахунок підбору відповідника з необхідною семантичною ознакою, наприклад, *goru-xvili* – Wogen (букв. пер. валі, семантична ознака – «висока хвиля»), або Fluten (букв. пер. потоки, хвилі, семантична ознака «підйом води, велика кількість води»), то заміна денотата потребує виваженого перекладацького рішення. Розглянемо уривок із поеми «Царі» у перекладі А. Курелли:

«Не із Литви йде князь сподіваний,
Ще не знаємий, давно жаданий;
А із Києва *туром-буйволом*
Іде веприщем за Рогнідою
Володимир князь со киянами.»
(Кобзар Т. Г. Шевченко, б. д.)

«Nich aus Litaun kommt der Fürst, den
erwarten sie,
Der noch unbekannte, auf den harrten sie,
Mit den Kiewern rückt, einem *Wisent* gleich,
Einem Wildeber, um Rognida zu rauben,
Fürst Wladimir an aus dem Kiewer Reich!»
(Schewtschenko, 1962, с. 231)

Біном «тур-буйвіл» містить найменування тварин, які в українській мові мають свою символіку. Так, тур – це вимерлий дикий бик, у народній поезії ця тварина вважається втіленням велетенської сили й хоробрості, а буйвіл – це велика свійська тварина роду бика (Словник української мови, б. д.). У німецькій мові іменник *der Wisent* перекладається як *зубр*. В українській мові зубр – це великий дикий ссавець родини бичачих, у переносному значенні це слово означає людину з великим досвідом і знаннями в певній сфері, що відіграє керівну роль. Тобто, на рівні символіки відбувається певне асоціативне зміщення, яке може мати вплив на німецькомовного читача. Натомість, дослівний переклад бінома «тур-буйвіл» німецькою мовою не забезпечує належну передачу форми і змісту лексичної одиниці. Іменник «тур», німецькою мовою *der Auerochs*, має незручну форму для вимови, а іменник «буйвіл», німецькою мовою *der Büffel*, має негативну конотацію та означає нечемну людину (грубіяна) або дурня. Хоробрість та сила в німецькій мовній картині тваринного світу асоціюється з тигром (*der Tiger*) або левом (*der Löwe*), проте заміна цими варіантами не надасть належного ефекту, оскільки тигри і леви не є типовими для фауни України тваринами. Саме тому, попри певну девіацію смислу, відповідник *der Wisent* у пропонуваному перекладі можна вважати оптимальним перекладацьким рішенням.

Продуктивним засобом перекладу біноміалів німецькою мовою стала апозиція або прикладка – «означення, що виражається іменником і узгоджується з пояснюваним словом у відмінку» («Прикладка», б. д.). У дослідженні виокремлено 17 од., у перекладі яких німецькою мовою застосовано прикладку в поєднанні з іншими перекладацькими прийомами (перестановкою, заміною плану вираження та

конкретизацією). Переклад Юлії Віргінії вирізняється з-поміж інших тим, що в ньому використано підтекстовий перекладацький коментар. Наприклад, брати-запорожці – Saporoger* Brüder має таке пояснення:

« *D. i. wörtlich die südlich der Wasserfälle, der sogenannten «Schnellen», des Dnjipr wohnenden freien Kosaken. Dieselben hatten unter Anführung eines Hetman in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts die wegen der gefährlichen Stromschnellen unzugängliche Insel Chortycia sich zur neuen Heimat erwählt. Sie wußten während mehrerer Jahrhunderte ihre Unabhängigkeit zu wahren. » (Schewtschenko, 1911, с. 51).

Перекладацький коментар як допоміжний прийом перекладу дозволяє читачу ближче познайомитися з культурою мови оригіналу та краще зрозуміти зміст у тексті оригіналу. Цей прийом особливо стає у пригоді під час перекладу реалій, щоб унеможливити втрату заданого у тексті оригіналу відтінку значення. Прикладка у чистому вигляді (6 од.) реалізується за допомогою прийому лексичного запозичення (напр., *товариші-гайдамаки* – Genossen Haidamaken, *чех-слав'янин* – Tscheche, Slawe, *лілея-снігоцвіт* – Lilie, Schneebume, *батько-кардинал* – Vater Kardinal, *сестри-чарівниці* – Schwestern, Zaubefrauen, *пива-меди* – Bier, Met). Перестановка компонентів біноміалів (7 од. – 41,1 %) спостерігається у таких прикладах: *отамани-товариші* – Genossen Atamane, *ніч-мати* – Mutter Nacht, *таляри-дукати* – Dukaten, Taler, *брати-запорожці* – Saporoger Brüder, *Христе-боже* – Herr Jesus, *князь-жених* – der Bräutigam, der Fürst, *хрест-кайдани* – Ketten Kreuz. Цікавими з перекладацької точки зору є випадки поєднання прикладки з прийомом мутації (2 од. – 11,8 %) та конкретизацією (2 од. – 11,8 %). Розглянемо приклади заміни плану вираження за рахунок використання в перекладі демінутивного суфіксу *-lein* та заміни денотата: *дитина-син* – ein Kind, ein Söhnlein, *хрестик-шибеничка* – das Kreuz, das Marterholz. У першому прикладі відбувається метафоризація за рахунок стилістичного забарвлення, а у другому прикладі, навпаки, спостерігаємо нейтралізацію в перекладі, коли замість іменника «шибеничка» (букв. пер. *der kleine Galgen*) маємо іменник «Marterholz» (букв. пер. *розп'яття*). Такі заміни зустрічаються у перекладах А. Курелли. Слід зауважити, що прийом мутації в перекладі доречно застосовувати лише у виключних випадках, якщо пошук максимально близьких за значенням відповідників не має бажаного результату для відтворення форми вірша. Інакше цей прийом перекладу може спотворити зміст тексту оригіналу або ускладнити його розуміння цільовою аудиторією.

За допомогою композитів перекладено 10 од., наприклад, *журба-мова* – Leidbotschaft, Klagerede, *трута-зілля* – Giftkraut тощо. При цьому ступінь точності перекладу варіюється від буквалізму (напр., *сестри-зорі* – Swestersterne) та модуляції (напр., *сон-трава* – Tollkraut) до заміни денотата (напр., *могили-гори* – Heldengräber). Збереження біноміалів у перекладі спостерігається в 6 од. здебільшого під час відтворення власних назв і реалій (напр., *патриції-аристократи* – Patrizier-Aristokraten, *Кесар-бог* – Jupiter-Cäsar, *фельдфебель-цар* – Feldwebel-Zar, *сатрап-капрал* – Satrap-Korp'ral). Використання сполучника *und* під час перекладу біноміалів не є частим перекладацьким рішенням (всього виокремлено 4 од.), наприклад, *мед-горілка* – Met und Branntwein, *срібло-злото* – Gold und Silber, *злото-серебро* – Gold und Silber, *цар-пророк* – der große König und Seher. Атрибутивне означення (3 од.), заміна першого компонента біноміала (2 од.) та описовий переклад (1 од.) можна вважати поодинокими засобами та способами перекладу. Атрибутивне означення може утворюватися від першого або від другого компонента біноміала (напр., *баби-знахурки* – die weisen Frauen, *кров-сльоза* – die blut'gen Zähren). Заміни частини мови зазнає іменник *пан* у біноміалах *пани-брати* та *панове-молодці* за допомогою особового займенника *ihr* (напр., *ihr Brüder, ihr jungen Helden*). Описовий переклад, на нашу думку, є найбільш невдалим способом відтворення біноміалів, оскільки він не робить текст перекладу компактним і

видозмінює форму (напр., *росою-сльозою* – Tau im Aug' ihr schimmert). Узагальнену класифікацію засобів і способів перекладу біноміалів німецькою мовою див. Додаток А – Особливості перекладу біноміалів у поезії Т. Шевченка німецькою мовою.

5. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що переклад біноміалів, зокрема в поезії, вимагає від перекладача не лише високого рівня перекладацької компетентності, а й креативності та значного досвіду роботи в галузі перекладу художньої літератури. Проведене дослідження перекладу біноміалів у поезії Т. Шевченка німецькою мовою акцентує увагу на тих закономірностях, які простежуються в існуючих перекладах А. Курелли, Е. Вайнерта, Ю. Віргінії, Г. Ціннер, А. Боша, Г. Гупперта та Г. Роденберга. Біноміал в українській мові являє собою двокомпонентний складний іменник, що пишеться через дефіс. Головна функція біноміалів у поезії полягає в наданні тексту стилістичного забарвлення та виразності. Перекладач має не лише відтворити значення біноміала, а й передати образність, яку він надає художньому твору. Компоненти біноміала належать до одного класу слів, синтаксично узгоджені та семантично пов'язані між собою. Перший компонент біноміала є означуваним іменником, а другий – означальним іменником з родовою назвою. Біноміали у перекладі німецькою мовою здебільшого зазнають опущення (29,5 %) через семантичну надлишковість одного з компонентів або з метою уникнення девіації смислу тексту оригіналу. Дещо менша частка біноміалів відтворюється за допомогою прикладки (27,9 %). Допоміжними прийомами перекладу при цьому виступають перестановка, мутація та конкретизація. Під час використання прийому мутації, націленого на зміну плану вираження тексту перекладу, слід зважити смисл, закладений у вихідну одиницю тексту оригіналу, зокрема щодо символіки мовної картини світу цільової аудиторії. Менш вживаними у перекладі біноміалів є використання композитивів (16,4 %) і біноміалів (16,4 %). Також рідко можна спостерігати використання сполучника *und* (6,6 %) у перекладі німецькою мовою. Поодинокими випадками відтворення біноміалів у перекладі можна вважати використання атрибутивного означення (4,9 %), заміну одного з компонентів біноміала (3,3 %) та описовий переклад (1,6 %).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бондаренко Т. Б., Мітрошина К. М. Відображення прагматичного аспекту функціонування англійських біноміалів в українському перекладі. *Advanced Linguistics*. 2018. № 1. С. 21–25.
- Кобзар Т. Г. Шевченко. *Тарас Шевченко*. URL: https://taras-shevchenko.com.ua/ua/poem_list/kobzar.htm (дата звернення: 04.06.2024).
- Повне видання творів Тараса Шевченка / ред. Б. Кравців. Чикаго : Вид-во Миколи Денисюка, 1963. Т. 12 : Поезія Шевченка чужими мовами. 456 с.
- Прикладка. *Словник UA*. URL: <https://slovyuk.ua/index.php?swrd=прикладка> (дата звернення: 04.06.2024).
- Словник української мови. URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 04.06.2024).
- Al-Otaibi G. M. Religious Binomials in Hebrew and Arabic: A Review of Literature. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. 2021. Vol. 4, no. 3. P. 209–215. URL: <https://doi.org/10.32996/ijllt> (date of access: 17.05.2024).
- Chaika O. Binomials in English Audit Terminology. *International Journal of Philology*. 2019. Vol. 10, no. 3. P. 68–73.
- Du L., Elgort I., Siyanova-Chanturia A. Cross-Language Influences in the Processing of Multiword Expressions: From a First Language to Second and Back. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol. 12. P. 1–18.
- Schewtschenko T. *Ausgewählte Gedichte* / trans. from ukr. by J. Virginia. Leipzig : Im Xenien-Verlag, 1911. 112 p.
- Schewtschenko T. *Der Kobsar*. Moskau : Verlag für fremdsprachige Literatur, 1962. 352 p.

Zhao Q. The Binomials and Multinomials in two English Translations of the Lotus Sutra (Chapter Two). *Romanian Journal of English Studies*. 2021. Vol. 18 no. 1. P. 180–188. URL: <https://doi.org/10.1515/rjes-2021-0018> (date of access: 17.05.2024).

REFERENCES

- Bondarenko, T. B., & Mitroshyna, K. M. (2018). Vidobrazhennia prahmatychnoho aspektu funktsionuvannia anhliiskykh binomialiv v ukrainskomu perekladi [Depiction of pragmatic aspect of binomials functioning in the English language Ukrainian translation]. *Advanced Linguistics*, (1), 21–25. [in Ukrainian]
- Kobzar T. H. Shevchenko (n. d.). Taras Shevchenko. https://taras-shevchenko.com.ua/ua/poem_list/kobzar.htm [in Ukrainian]
- Kravtsiv, B. (Ed.). (1963). *Povne vydannia tvoriv Tarasa Shevchenka [Taras Shevchenko Works]: Vol. 12. Poeziia Shevchenka chuzhymy movamy [Shevchenko's Poetry in Foreign Translations]*. Mykola Denysiuk Publishing Company. [in Ukrainian]
- Prykladka [Apposition] (n. d.). In *Slovnyk UA*. Retrieved June 4, 2024, from <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=прикладка> [in Ukrainian]
- Slovnyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian Language] (n. d.). <https://sum.in.ua> [in Ukrainian]
- Al-Otaibi, G. M. (2021). Religious Binomials in Hebrew and Arabic: A Review of Literature. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 4(3), 209–215. <https://doi.org/10.32996/ijllt>
- Chaika, O. (2019). Binomials in English Audit Terminology. *International Journal of Philology*, 10(3), 68–73.
- Du, L., Elgort, I., & Siyanova-Chanturia, A. (2021). Cross-Language Influences in the Processing of Multiword Expressions: From a First Language to Second and Back. *Frontiers in Psychology*, 12, 1–18.
- Schewtschenko, T. (1911). *Ausgewählte Gedichte* (J. Virginia, Пер.). Im Xenien-Verlag.
- Schewtschenko, T. (1962). *Der Kobzar*. Verlag für fremdsprachige Literatur.
- Zhao, Q. (2021). The Binomials and Multinomials in two English Translations of the Lotus Sutra (Chapter Two). *Romanian Journal of English Studies*, 18(1), 180–188. <https://doi.org/10.1515/rjes-2021-0018>

Artur Gudmanian, Iryna Baklan. Binomials Translation in the Poetry of T. Shevchenko into Ukrainian Language.

The article describes the concept of «binomial» and summarizes the formal possibilities of translating binomials into German. The research material consists of the poetic works of T. Shevchenko and their translations into German, made at the beginning and in the second half of the 20th century. The authors analyze 61 lexical items and classify the main means and approaches of translating binomials into German. The research applies methods of analysis and synthesis, as well as descriptive, contrastive, statistical and transformational methods. The formal possibilities of binomials translating into German are the use of composites, the omission of hyperonyms, the use of adjective and prepositional attributives, as well as appositions, the use of syntactic transformations, particularly the relative subordinate clause, the use of conjunction *und*, and the maintenance of binomials in the translation. The results of the research of the peculiarities of the translation of binomials in the poetry of T. Shevchenko into German reveal both omission as the most frequent translation approach and apposition as a mean of translation combined with permutation, mutation and concretization. Omission we use in the case of semantically redundant information in the binomial or the probability of meaning deviation in the translation of both components of the binomial. The omission approach can be combined with the mutation and aims at changing the semantic plan of target text. The frequency of using composites and the conjunction *und* during the translation of binomials is lower comparing to the use of omission and apposition. The maintenance of binomials in translation is typical for the transfer of compound nouns, the components of which are proper names and realia. The adjective attributives in the translation of binomials can be considered little used, and the replacement of one of the components and descriptive translation are also rarely used. The translation of binomials in poetry should be oriented not only to the most accurate rendering of the content of the source unit in the target text, but also to properly reproduce the form of presentation of the literary work.

Keywords: binomial; apposition; reduction; translation approach; mean of translation; compound noun; attribute; mutation.

Додаток А

Особливості перекладу біноміалів у поезії Т. Шевченка німецькою мовою

№ з/п	Засіб або спосіб перекладу	Кіль-ть од. (%)
1.	Опущення	18 (29,5 %)
2.	Прикладка	17 (27,9 %)
3.	Композит	10 (16,4 %)
4.	Біном	6 (9,8 %)
5.	Іменники зі сполучником <i>und</i>	4 (6,6 %)
6.	Атрибутивне означення	3 (4,9 %)
7.	Заміна одного з компонентів	2 (3,3 %)
8.	Описовий переклад	1 (1,6 %)
РАЗОМ		61 (100 %)